

EV MERKEZLİ ETKİLEŞİMLİ KİTAP OKUMANIN 48-60 AYLIK ÇOCUKLARIN DUYGULARI ANLAMA BECERİSİNE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT THE EFFECT OF HOME-BASED INTERACTIVE BOOK-READING ON THE 48-60 MONTHS OLD CHILDREN'S EMOTION UNDERSTANDING

Melek Merve YILMAZ¹ Rabia ÖZEN UYAR² Yaşare AKTAŞ ARNAS³

Başvuru Tarihi: 14.11.2019 Yayına Kabul Tarihi: 06.10.2020 DOI: 10.21764/maeuefd.646798

(Araştırma Makalesi)

Özet: Araştırmanın amacı ev merkezli etkileşimli kitap okumanın okul öncesi eğitim almayan 48-60 aylık çocukların duyguları anlama becerisine etkisinin incelenmesi ve annelerin etkileşimli kitap okuma sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışmada karma araştırmalardan iç içe karma desen tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 49 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Çocuk ve annelerin 26'sı deney grubunda yer alırken 23'ü kontrol grubunda yer almaktadır. Deney grubunda yer alan annelerden etkileşimli kitap okuma yöntemi ile kontrol grubundaki annelerden ise geleneksel okuma tekniği ile çocuklarına duygu odaklı kitap okumaları istenmiştir. Araştırma verileri Denham Duygu Anlama Testi ve Yarı Yapılandırılmış Görüş Formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin analizinde t testi kullanılırken nitel veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde; ev merkezli etkileşimli kitap okuma yönteminin okul öncesi eğitim almayan 48-60 aylık çocukların duygu anlama becerilerini anlamlı düzeyde arttırdığını göstermektedir. Araştırmanın nitel bulguları nicel bulguları destekler niteliktedir. Bu doğrultuda deney grubunda yer alan anneler etkileşimli kitap okumanın çocukların duygu ifadelerini öğrenme, duygularını ifade etme ve başkalarının duygularını anlama becerisine olumlu şekilde yansıdığını dile getirmişlerdir.

Abstract: The aim of the study is to investigate the effect of home-based interactive book-reading on 48-60 months old children's understanding of emotions and to determine the views of mothers regarding interactive book-reading process. Embedded mixed research design was used. The study group consisted of 49 children who do not attend preschool education and their mothers. The children and the mothers participated in the study, 26 in the experimental group and 23 in the control group. The mothers in the experimental group were asked to read emotion-focused books to their children by the interactive book reading method. The mothers in the control group were asked to read same books to their children using the traditional reading method. The data of the study were collected with the Denham Affect Knowledge Test and semi-structured interview form. The quantitative data of the study were analyzed by t test while the qualitative data were analyzed by content analysis. It was determined that home-based interactive book-reading method significantly improves emotion understanding of 48-60 months old children who do not attend preschool education. The qualitative findings support the quantitative findings. Accordingly, the mothers in the experimental group expressed that interactive book-reading was positively reflected on the children's learning emotion expressions, expressing their emotions and understanding others' emotions.

Anahtar Sözcükler: *Duyguları anlama becerisi, erken çocukluk, etkileşimli kitap okuma, ev okuryazarlık ortamı, anne-çocuk etkileşimi*

Keywords: *Early childhood, emotion understanding, home literacy environment, interactive reading, mother-child interaction*

¹ Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, melekmerveyilmaz@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4553-7448>

² Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, rabiaozenuyar@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1840-7952>

³ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, yasarea@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0738-9325>

Giriş

Çocuklar, insanların duygularının, inançlarının ve eylemlerinin birbiriyle nasıl ilişkili olduğu hakkında aşama aşama artan bir anlayış geliştirmektedir (Harris, 1989). Çocukların 18 aydan itibaren günlük konuşmalarında, mutlu, üzgün gibi temel duygu ifadelerine yer vermeye başladıkları ve yaklaşık üç yaşından itibaren aşına oldukları bir durum ile ilgili duygularını tanımlayabildikleri bilinmektedir (Dunn, Bretherton ve Munn, 1987; Harris, 1989). Bununla birlikte, 3-11 yaşları arasında çocukların duyguları anlama becerilerinin birçok yönden değiştiği bilinmektedir (Harris, 1989; Harris, 2000). Çocukların duygu anlama becerileri; öz farkındalıklarına, duygu düzenleme süreçlerine, sosyal yeterliklerine ve akranları ile olumlu ilişkiler kurma becerilerine katkıda bulunmaktadır (Denham ve diğ., 2003).

Çocukların duyguları anlamaya yönelik gelişimlerinin, yetişkinlerin duygulara yönelik konuşmaları ile ilişkili olduğunu bildiren çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Buna göre, duygular hakkında sıklıkla konuşulan çocukların, kendisinin ve başkalarının duygularına karşı daha duyarlı olduğu bilinmektedir (Brown ve Dunn, 1991). Benzer şekilde, annelerin duyguların nedenleri ve sonuçlarına yönelik açıklamalarının, çocukların duygu dilini kullanmalarının bir yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur (Garner, Jones, Gaddy ve Rennie, 1997).

Çocuğun, yaşamındaki önemli yetişkinlerden biri olan anne ile yaptığı konuşmalara duyguları dâhil etmenin en iyi yollarından biri de kitap okuma etkinlikleridir. Kitap okuma etkinlikleri, çocuklar ile duygulara ilişkin konuşmalar yapmak için eşsiz fırsatlar sunmaktadır (Doyle ve Bramwell, 2006). Bununla ilgili olarak Goetsch (2016) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin etkileşimli kitap okuma etkinlikleri sırasında duygular hakkında nadiren konuştuklarını ancak duygu kelimesi içeriği yüksek olan kitaplar kullanıldığında duygular hakkında konuşma eğilimlerinin arttığını göstermektedir.

Duygulara yönelik konuşmak üzere resimli çocuk kitaplarının kullanılması, çocukların duyguları karakterler aracılığıyla dolaylı olarak deneyimlemelerini mümkün kılmaktadır. Kitaplar, çocukların kahramanlar ile özdeşim kurarak olumlu duygular kazanmalarını ve yine bu karakterler aracılığıyla insanların farklı duygulara sahip olabileceğini anlamalarını sağlamaktadır (Sever, 2008). Böylelikle kitaplar, çocuk o duyguyu yaşamamış dahi olsa söz konusu duygu

hakkında düşünmesi ve o duyguya nasıl karşılık vereceğinin yollarını değerlendirmesi için çocuğa gerekli zamanı sunmaktadır (Goetsch, 2016).

Kitap okumanın çocuk üzerindeki etkilerini belirleyen önemli faktörlerden biri kitap okuma yöntemidir. Kitap okuma, özellikle etkileşimli okuma yaklaşımıyla gerçekleştirildiğinde çocuğa daha fazla katkı sağlamaktadır (Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral, 2018). Etkileşimli okuma; kitap okuma sürecinde çocuğun pasif dinleyici yerine aktif katılımcı olduğu, yetişkinin soru sorarak, dikkati öyküye ve çizimlere çekerek çocukla etkileşim kurduğu okuma stratejisidir (Kim ve Hall, 2002). Etkileşimli okuma sırasında, hem çocuk hem de yetişkin, hikaye kitabını çevreleyen bir diyalogun inşasında aktif katılımcı olmaktadır (Justice ve Pence, 2005). Etkileşimli okuma sürecinde yetişkin çocukların katılımını en üst düzeye çıkarmak için çocukların etkileşimin hızını belirlemelerine, resimlere bakmak için duraklamalarına, hikayelerdeki karakterler ve olaylar hakkında konuşmalarına ve çocukların kendi deneyimleri de dahil olmak üzere ilgili konuya ilişkin ilgi alanlarını keşfetmelerine izin vermektedir (Barclay, 2014). Okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma ve duyguları anlama becerilerine ilişkin alanyazın incelendiğinde farklı araştırmalara rastlanmıştır. Buna göre çalışmalar; etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin çocukların duygu bilgisi puanlarını olumlu yönde etkileyerek (Vajcner, 2015), çocukların duyguları anlama becerilerini anlamlı ölçüde farklılaştırdığını (Bierman ve diğ., 2008; Doan ve Wang, 2010) ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Grazzani Gavazzi ve Ornaghi (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, deney ve kontrol gruplarına yoğun duygu ifadeleri içeren kitaplar okunmuş ve ardından deney grubu ile duygu sözcüklerine ilişkin dil oyunları oynanmıştır. Çalışma sonucunda, deney grubundaki çocukların duyguları anlama konusunda kontrol grubuna nazaran daha iyi performans gösterdiği ortaya konmuştur.

Etkileşimli kitap okumaya yönelik çalışmaların Türkiye'deki durumuna bakıldığında; etkileşimli kitap okuma stratejilerinden biri olan diyaloga dayalı okumanın (Doyle ve Bramwell, 2006; Vajcner, 2015; Wasik ve Bond, 2001) dahil olduğu araştırmaların çoğunlukla çocukların dil gelişimine yönelik etkilerini incelemeye odaklandığı (Acar Şengül, 2019; Akoğlu, Ergül ve Duman, 2014; Yıldız Bıçakçı ve diğ., 2018; Işıkoğlu Erdoğan, Şimşek ve Canbeldek, 2017; Kotaman, 2008; Tetik ve Işıkoğlu Erdoğan, 2017; Şimşek ve Işıkoğlu Erdoğan, 2017) bunun yanı sıra dil ve erken okuryazarlık becerilerine (Ergül, Sarıca ve Akoğlu, 2016; Yumuş, 2018), sonraki okuma becerilerine (Ergül, Akoğlu, Karaman ve Sarıca, 2017) ve yazı farkındalığına etkisinin

(Efe ve Temel, 2018) incelendiği görülmektedir. Buna göre, ülkemizde gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma araştırmalarında benzer gelişim alanları üzerine yoğunlaşıldığı, duygu bilgisi ve gelişimine yönelik bir çalışmaya rastlanmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, araştırmaların okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile yürütüldüğü, etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin genellikle öğretmenler veya araştırmacılar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Dolayısıyla, etkileşimli kitap okuma çalışmalarının okul öncesi eğitim almayan çocukların duygu gelişimine etkileri konusunda mevcut durum bilinmemektedir. Bu bağlamda, etkileşimli kitap okuma araştırmalarında; okul öncesi eğitim almayan çocuklar, bu çocukların duygu gelişimleri ve uygulamayı bizzat gerçekleştirmek üzere çocukların anneleri bileşenlerinin bir araya getirildiği bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilmektedir.

Çocukların duygu bilgisi ve duyguları anlama becerilerinin gelişmesinde, çocuk-yetişkin etkileşimindeki duygu içerikli konuşmaların önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Öğretmenler tarafından okulda gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma uygulamalarına, aileler dahil olmadığı sürece güçlü sonuçlar elde edilemeyeceği bilinmektedir. Zira aileler soru sormak veya konuşma başlatmak için çocuklarının deneyimlerine ilişkin kişisel bilgilerinden faydalanabilmektedirler (Doyle ve Bramwell, 2006). Dolayısıyla etkileşimli kitap okuma faaliyetlerinin, çocuğun duyguları konusunda en fazla ipucuna sahip olan anneler tarafından gerçekleştirilmesinin, çocukların duygular hakkında rahatlıkla konuşabilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu doğrultuda, çalışmanın amacı; ev merkezli etkileşimli kitap okuma uygulamalarının okul öncesi eğitim almayan 48-60 aylık çocukların duyguları anlama becerisine etkisinin incelenmesi ve annelerin etkileşimli kitap okuma sürecine ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Ev merkezli etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin uygulandığı deney grubunda yer alan çocuklar ile geleneksel okuma yapılan kontrol grubundaki yer alan çocukların uygulama sonrası duyguları anlama becerileri son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Ev merkezli etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin uygulandığı deney grubunda yer alan çocukların uygulama öncesi ve sonrası duyguları anlama becerileri puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Ev merkezli geleneksel kitap okuma etkinliklerinin uygulandığı kontrol grubunda yer alan çocukların uygulama öncesi ve sonrası duyguları anlama becerileri puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Annelerin ev merkezli etkileşimli kitap okuma sürecine ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çalışmada geleneksel nicel ve nitel desenlerin uygulamasını iyileştirmek için kullanılan karma araştırmalardan iç içe karma desen tercih edilmiştir. İç içe karma desen araştırmanın temel amacını irdelemek için, araştırmacının farklı veri seti kullanmasını gerektiren araştırma sorularına cevap arandığı durumlarda kullanılmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2015). Buna göre; mevcut araştırma kapsamında annelerden elde edilen nitel veri, deneysel uygulama sürecindeki ikincil araştırma sorusu olan katılımcıların etkileşimli kitap okuma uygulamaları ile ilgili görüş ve deneyimlerini cevaplarken kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında güçlü deneysel çalışmalardan ön test-son test kontrol grubu deseni kullanılmıştır. Ön test-son test kontrol grubu deseninde katılımcılar iki ve ya daha fazla müdahale koşuluna yansız atandıktan sonra ön test uygulamaları gerçekleştirilmekte hemen ardından müdahale koşulları uygulanmakta ve son olarak son testler gerçekleştirilmektedir (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Araştırma kapsamında etkileşimli ve geleneksel okuma olmak üzere iki müdahale koşuluna atanan katılımcıların duyguları anlama becerisi gelişimi değerlendirilmiştir. Çalışmanın nitel kısmında fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji deseni insanların bazı fenomenleri nasıl tecrübe ettiklerinin metodolojik, özenli ve derinlemesine bir şekilde resmedilmesi ve betimlenmesini gerektirmektedir (Patton, 2014). Mevcut araştırma kapsamında etkileşimli kitap okuma fenomen olarak ele alınmış ve etkileşimli okumayı doğrudan deneyimleyen annelerin süreci nasıl betimledikleri ve nasıl tecrübe ettikleri araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 48-60 aylık 49 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Çocuk ve annelerin 26'sı deney grubunda yer alırken 23'ü

kontrol grubunda yer almaktadır. Çalışma grubunda yer alacak çocuk ve annelerin belirlenmesi dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada Adana ili merkez ilçelerinde sosyoekonomik düzeyi düşük olan mahalleler belirlenmiştir. İkinci aşamada araştırmacının kolay ulaşabileceği mahallelerde yer alan anaokulları ve anasınıflarının yöneticileri ve mahalle muhtarı ile görüşmeler gerçekleştirilerek okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocuklar belirlenmiştir. Üçüncü aşamada bu çocukların anneleri ile görüşülmüş, araştırma süreci anlatılmış ve araştırmaya katılmaya gönüllü anneler belirlenmiştir. Dördüncü aşamada araştırmaya katılmaya gönüllü anneler arasından yansız atama ile deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Çalışma grubunda yer alan çocuk ve annelerin demografik özellikleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Deney ve Kontrol Gruplarında Yer Alan Çocuk ve Annelerin Demografik Özellikleri.

		Deney (n=26)	Kontrol (n=23)	Toplam (n=49)
		n (%)	n (%)	n (%)
Çocuğun cinsiyeti	Kız	12 (46.2)	13 (56.5)	25 (51.0)
	Erkek	14 (53.8)	10 (43.5)	24 (49.0)
Annenin yaşı	25-30	15 (57.7)	8 (34.8)	23 (46.9)
	31-36	6 (23.1)	11 (47.8)	17 (34.7)
	37-42	5 (19.2)	4 (17.4)	9 (18.4)
Annenin eğitim düzeyi	İlkokul	-	2 (8.7)	2 (4.1)
	Ortaokul	6 (23.1)	6 (26.1)	12 (24.5)
	Lise	12 (46.2)	9 (39.1)	21 (42.9)
	Yüksekokul	4 (15.4)	1 (4.3)	5 (10.2)
	Üniversite	4 (15.4)	5 (21.7)	9 (18.3)
Annenin mesleği	Ev hanımı	18 (69.2)	18 (78.3)	36 (73.5)
	İşçi	5 (19.2)	2 (8.7)	7 (14.3)
	Öğretmen	3 (11.5)	3 (13.0)	6 (12.2)

Tablo 1 incelendiğinde; deney grubundaki çocukların %46.2’sinin (n=12) kız %53.8’inin (n=14) erkek olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki çocukların %56.5’i (n=13) kız iken %43.5’i (n=10) erkektir. Deney grubunda yer alan annelerin %57.7’si (n=15) 25-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Kontrol grubundaki annelerin ise %47.8’i (n=11) 31-36 yaş aralığındadır. Çalışmanın deney grubunda yer alan annelerin %46.2’si (n=12), kontrol grubundaki annelerin ise %39.1’i (n=9) lise mezunudur. Deney grubundaki annelerin %69.2’si (n=18), kontrol grubundaki annelerin ise %78.3’ü (n=18) ev hanımı olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri çocukların duyguları anlama becerilerini değerlendirmek üzere Denham Duygu Anlama Testi ve annelerin etkileşimli kitap okuma sürecine ilişkin görüşlerini belirlemek üzere Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu aracılığıyla toplanmıştır.

Denham Duygu Anlama Testi. Okul öncesi dönem çocukların duygu bilgisini değerlendirmek üzere Denham (1986) tarafından geliştirilmiştir. Sözel gereksinimleri en aza indirerek değerlendirmeyi oyun içine gömen test etiketleme (ifade edici ve alıcı bilgi) ve durum bilgisi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Etiketleme alt testi için, öncelikle çocuklara mutlu, üzgün, öfkeli ve korkmuş yüz ifadeleri gösterilerek isimlendirmesi (ifade edici bilgiler), ardından sorulan yüz ifadesini göstermesi (alıcı bilgiler) istenmektedir. Durum bilgisi alt testi için kuklalar ile canlandırılan 20 senaryo kullanılmaktadır. İlk sekiz senaryo çocuğun kalıpyargısal duygu bilgisini göstermek adına pek çok insanda aynı duygulara yola açan (dondurma verildiğinde mutlu olmak vb.) tipik durumları yansıtmaktadır. Geriye kalan 12 tipik olmayan duygu bilgisi için her çocuğun annesinden hazırlanan anket aracılığıyla çocuğunun senaryo karşısında hissedeceği duyguları belirtmesi istenmektedir. Tipik olmayan duygu bilgisi senaryolarından altısı olumluya karşı olumsuz duyguları içerirken, diğer altısı ise iki olumsuz duyguya (öfkelenmek ya da kızgın olmak) odaklanmaktadır. Annelerin doldurduğu ankette elde edilen yanıtlar doğrultusunda bu iki duygudan hangisinin çocuğa uygulanacağına karar verilmektedir. Çocuk duygunun adını doğru söyleyip doğru yüz ifadesini gösterdiğinde 2 puan, duygunun adı ya da yüz ifadelerinden herhangi birine doğru yanıt verdiğiğinde 1 puan, aksi takdirde 0 puan almaktadır. Testin Türk kültürüne uyarlaması Yılmaz (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Cronbach alfa katsayısı .82 olarak belirlenmiştir. Testin aralıklı ölçümü doğrultusunda elde edilen ölçümler arası korelasyon değeri .96 olarak hesaplanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu. Annelerin etkileşimli kitap okuma sürecini değerlendirmelerini sağlamak üzere, ilgili alanyazın doğrultusunda, araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan form aracılığı ile çalışma kapsamında yer alan annelere etkileşimli kitap okuma sürecinde yaşadıkları olay, durum ve deneyimlerine ilişkin sorular yönlendirilerek detaylı bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Oluşturulan form okul öncesi eğitimi ve çocuk edebiyatı alanında uzman üç araştırmacının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda soru

ifadeleri üzerinde değişiklikler yapılarak bir soru formdan çıkarılmıştır. Bu doğrultuda son şekli verilen form beş açık uçlu sorudan oluşmaktadır.

Uygulama Süreci

Öncelikli olarak, araştırmanın deney grubunda yer alan annelere etkileşimli kitap okumanın önemi ve nasıl uygulanacağı anlatılarak araştırmacılar tarafından hazırlanan örnek bir etkileşimli kitap okuma videosu izletilmiştir. Ardından annelere üzerinde olası soru örnekleri bulunan bir öykü kitabı verilerek edindiği bilgiler doğrultusunda etkileşimli kitap okumayı deneyimlemesi istenmiştir. Bu süreçte annelerin yanında bulunan araştırmacılar etkileşimli kitap okuma sürecini değerlendirerek annelere geri dönüşte bulunmuştur. Araştırma kapsamında deney grubunda yer alan annelerden altı hafta süresince her hafta iki kitap olmak üzere toplamda 12 kitabı etkileşimli kitap okuma yöntemi ile çocuklarına okumaları istenmiştir. Kontrol grubunda yer alan annelere ise etkileşimli kitap okumaya ilişkin bilgi verilmemekle birlikte deney grubunda kullanılan toplam 12 kitabı altı hafta boyunca her hafta 2 kitap olmak üzere geleneksel okuma tekniği ile çocuklarına okumaları istenmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan kitapların seçiminde, Türkiye’de geniş satış ve dağıtım ağına sahip yayınevlerine ait resimli kitaplar araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Okul öncesi için dört temel duygu olan mutluluk, üzüntü, öfke ve korkuya odaklanan 15 kitap belirlenerek okul öncesi eğitim ve çocuk edebiyatı alanında çalışan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda bu temel dört duyguyu iyi bir şekilde örneklediği belirlenen 12 kitap araştırma kapsamında kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel verileri deneysel uygulama sürecinden önce ve altı haftalık uygulama sürecinin sonunda toplanmıştır. Elde edilen veriler öntest-sontest olarak ayrıştırılarak veri çözümleme aşamasına geçilmiştir. Nitel veriler ise etkileşimli kitap okuma sürecini değerlendirebilmek adına deneysel uygulamanın bitiminde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma nicel verilerinin çözümlenmesinde SPSS 18.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediği çarpıklık ve basıklık katsayısına göre incelenmiş olup tüm ön ve son testler için bu katsayıların -2 ve +2 arasında değiştiği

belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırma verilerinin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde öncelikle deney ve kontrol grubunun denkliliğini sınamak için ön test puanları ilişkisiz örneklem için t-testine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda deney ve kontrol grubunun duyguları anlama beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda deneysel uygulama sonucu deney ve kontrol grubunun duyguları anlama beceri puanları arasındaki ilişki ilişkisiz örneklem t-testi ile incelenmiştir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubunun duyguları anlama beceri puanlarının öntest-sontest boyunca değişimini incelemek amacı ile ilişkili örneklem için t-testi kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi, hacimli olan nitel materyali temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik veri indirgeme ve anlamlandırma çabalarını ifade etmektedir (Patton, 2014). Analiz sürecinde öncelikli olarak anneler ile gerçekleştirilen görüşmelerin ses kayıtları transkript edilerek yazıya dönüştürülmüştür. Bu doğrultuda elde edilen ham veriler araştırmanın ilk iki yazarı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz sürecinde öncelikli olarak annelerin deneyim ve görüşlerinde tekrar eden kodlar belirlenmiş ardından kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Nitel analizin son aşaması olan doğrulama aşamasında ise araştırmacılar bir araya gelerek kategorilere uymayan ya da sapan durumları incelemiştir (Patton, 2014). Bu kapsamda Miles ve Huberman (1994)'ın önerdiği güvenilirlik formülü doğrultusunda araştırmacıların bağımsız olarak elde ettiği örüntü ve kategorilerin %86'sında kodlayıcılar arası uyum olduğu tespit edilmiştir. Uyumsuz sağlanamayan kod ve kategoriler araştırmacılar tarafından tekrar incelenerek ortak karar alma yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda üç kategori altında toplanan toplam on kod elde edilmiştir. Elde edilen verilerin sunumunda, annelerin görüş ve deneyimlerini daha açık bir şekilde yansıtabilme dolayısıyla araştırmanın iç geçerliliğini arttırmak adına doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Etik ilke gözetimi dahilinde doğrudan alıntılarının sunumu kod isimler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen nicel ve nitel bulgular iki ayrı başlık olarak sunulmaktadır.

Nicel Bulgular

Araştırmada öncelikli olarak deney ve kontrol grubunun ön test puanlarının denkleğini sınamak amacı ile ilişkisiz örneklem t testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2

Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Ön Test Puanlarına Yönelik İlişkisiz Örneklem t-Testi Sonuçları.

Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Deney	26	29.85	5.86	47	.092	.93
Kontrol	23	30.00	5.87			

Tablo 2’ye göre, deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir [$t(47)=.092$, $p>.05$]. Buna göre, deney grubunda yer alan çocukların ön test puan ortalamaları $\bar{X}=29.85$ iken kontrol grubunda yer alan çocukların ön test puan ortalamaları $\bar{X}=30.00$ olarak saptanmıştır. Bu doğrultuda deney ve kontrol gruplarının homojen dağıldığı söylenebilmektedir.

Araştırmada deneysel uygulama sürecinin deney ve kontrol grubunun son test puanlarına etkisini sınamak amacı ile ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Son Test Puanlarına Yönelik İlişkisiz Örneklem t-Testi Sonuçları.

Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Deney	26	36.96	3.43	47	2.952	.00
Kontrol	23	33.26	5.25			

Tablo 3 incelendiğinde; deney grubunda yer alan çocuklar ile kontrol grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi son test puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı derecede farklılaşma tespit edilmiştir [$t(47)=2.952$, $p<.05$]. Buna göre, deney grubunda yer alan çocukların son test puan ortalamalarının ($\bar{X}=36.96$) kontrol grubunda yer alan çocukların son test puan ortalamalarından ($\bar{X}=33.26$) daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Deney grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi puanlarının öntest-sontest boyunca değişimini incelemek amacı ile ilişkili örneklemeler için t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4

Deney Grubunda Yer Alan Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Ön Test ve Son Test Puanlarına Yönelik İlişkili Örneklemeler t-Testi Sonuçları.

Ölçüm	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Ön test	26	29.85	5.86	25	8.380	.00
Son test	26	36.96	3.43			

Tablo 4 incelendiğinde; deney grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi ön test puan ortalamalarının son test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir [$t(25)=8.380$, $p<.05$]. Çocukların uygulama öncesi duyguları anlama beceri puan ortalaması $\bar{X}=29.85$ iken, etkileşimli kitap okuma süreci sonrasında $\bar{X}=36.96$ 'a yükselmiştir. Bu bulgu, etkileşimli kitap okumanın çocukların duyguları anlama becerilerini arttırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Kontrol grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi puanlarının öntest-sontest boyunca değişimini incelemek amacı ile ilişkili örneklemeler için t-testi yapılmış olup analiz sonuçları Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5

Kontrol Grubunda Yer Alan Çocukların Duyguları Anlama Becerisi Ön Test ve Son Test Puanlarına Yönelik İlişkili Örneklem t-Testi Sonuçları.

Ölçüm	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Ön test	23	30.00	5.87	22	2.756	.01
Son test	23	33.26	5.25			

Tablo 5'e göre; kontrol grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi ön test puan ortalamalarının son test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir [$t(22)=2.756$, $p<.05$]. Çocukların uygulama öncesi duyguları anlama beceri puan ortalaması $\bar{X}=30.00$ iken, etkileşimli kitap okuma süreci sonrasında $\bar{X}=33.26$ 'ya yükselmiştir. Bu bulgu, geleneksel okumanın çocukların duyguları anlama becerilerini arttırmada önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Nitel Bulgular

Ev merkezli etkileşimli kitap okuma sürecine katılan anneler ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler; etkileşimli kitap okumanın çocuğun gelişimine, anne-çocuk etkileşimine ve kitap okuma/dinleme sürecine katkıları olmak üzere üç başlık altında sunulmuştur.

Çocuğun gelişimine katkıları. Deney grubunda yer alan anneler ile yapılan görüşmeler neticesinde etkileşimli kitap okumanın çocuğun gelişimine katkısının dört kategoriden oluştuğu belirlenmiştir. Bunlar; duygu ifadelerini öğrenme, başkalarının duygularını anlama, duygularını ifade etme ve yeni bilgi edinimi olarak isimlendirilmiştir.

Duygu ifadelerini öğrenme. Gerçekleştirilen görüşmelerde anneler etkileşimli kitap okumanın çocuğun duygu ifadelerini öğrenmesine önemli düzeyde katkı sağladığını belirtmişlerdir. Anneler etkileşimli kitap okuma süreci öncesinde çocuklarının mutluluk duygusunu ayırt edebildiğini ancak olumsuz duygu ifadelerine ilişkin yeterli bilgileri olmadığını dile getirmişlerdir. Annelerin “*Duyguları tam bilmiyordu. Gülen bir kişi olduğunda mutlu olduğunu söylüyordu ancak üzgün olan birisini gördüğünde ‘ağlıyor’ diyordu. Hangi duygu olduğunu bilmiyordu. Artık öğrendi.*” (Ayşe), “*Öfke ve üzgün duygularını tamamen öğrenmiş oldu. Öfkeli bir yüz ifadesi gördüğünde mutsuz, mutsuz, mutsuz deyip geçiyordu. Sadece gülen*

olduğunda mutlu diyordu. Bunların ayrımını öğrendi.” (Zeynep) ifadeleri bu durumu örnekler niteliktedir. Benzer olarak etkileşimli kitap okuma süreci öncesinde çocuğunun duygu ifadelerine tam anlamıyla hakim olmadığını düşünen annelerden birisi *“Duygu ifadelerini yanlış söylüyordu. Öfkeliye üzgün diyordu mesela. Bu süreçte bunları düzeltti. Artık sinirli değil de üzgüne üzgün, sinirliye sinirli diyor. Onun bilincine vardı.”* (Elif) şeklinde görüş belirtmiştir. Çocuğunun duygu ifadelerini öğrenme konusunda gelişim gösterdiğini düşünen bir diğer anne *“Korku duygusunu öfke olarak algıliyordu. Sonrasında korkunun korku, öfkenin öfke olduğunu anladı.”* (Nazlı) ifadelerini kullanmıştır.

Duygularını ifade etme. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde; anneler etkileşimli kitap okumanın çocukların duygularını ifade etmeleri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Anneler etkileşimli kitap okumanın çocukların özellikle olumsuz duygularını ifade etmeleri üzerinde katkı sağladığını dile getirmişlerdir. Bu kapsamda annelerden birisi *“Mutlu olduğunda bunu zaten ifade ederdi ancak üzülduğünde ifade etmezdi. Gidip ağlardı. Geri gelirdi ve hiç bu konu açılmazdı. Duygularını içinde yaşardı. Şuanda kelimeler ile ifade ediyor.”* (Duygu) şeklinde görüş bildirmiştir. Benzer olarak annelerin etkileşimli kitap okuma süreci sonrasında çocuklarının öfkesini olumlu yollar ile ortaya koyduğuna ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“Kendisini daha net ifade ediyor. Mesela daha önce sinirlendiğinde öfkesini hiç anlatmadan odasına giderek gösteriyordu. Ama mesela şimdi neden sinirlendiğini söylüyor. Doğrudan duygularını söylüyor.”(Özlem)

“Aslında Duru özünde çok duygusal bir çocuk. Bunun dışında duygularını içinde yaşayan bir çocuk. Mesela bir şeye kızmış bir hareket yapıyor biz bunu üç dört gün sonra ‘siz bana şunu yapmıştınız ya ben de o yüzden böyle yaptım’ dediğinde tesadüfen öğreniyorduk. Sonrasında birkaç kere bana ‘Sen bana kızdığında ben çok üzülüyorum biliyor musun? Kalbim kırıldı biliyor musun?’ demeye başladı. İçine kapanıktı artık duygularını rahat ifade edebiliyor. (Demet)

Duygularını ifade etmelerine ek olarak çocuğun ifade edici dil becerilerinde gelişme olduğunu ifade eden annelerden birisi görüşünü *“Eve gelen misafirlere, aile büyüklerine okuduğumuz kitapları anlattı. Bu benim çok hoşuma gitti.”* (Aynur) şeklinde belirtmiştir.

Başkalarının duygularını anlama. Anneler etkileşimli kitap okuma süreci doğrultusunda çocuklarının başkalarının duygularını anlama hususunda gelişim gösterdiklerini dile getirmişlerdir. Bu doğrultuda annelerden birisinin “*Geçen gün abisi kardeşine vurmuş. Bana gelip ‘anne kardeşim üzüldü’ dedi. Önceden böyle söylemiyordu.*”(Ayşe) ifadesi bu durumu örneklemektedir. Bir diğer anne “*Başkalarının duygularını fark ettiğini parkta oyun oynarken anladım. Parkta bir arkadaşı düştüğünde ‘anne bak çok üzülmüş’ dedi. Başka bir gün ‘anne neden çok üzgün?’ diye sordu.*” (Zeynep) şeklinde görüş belirtmiştir.

Yeni bilgi edinimi. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde anneler etkileşimli kitap okuma sürecinin çocuklarının yeni bilgi edinimine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Anneler bu görüşlerini şu ifadeler ile dile getirmişlerdir:

“Hikayelerin içinde geçen bazı bilgileri aklımda tuttuğumu fark ettim. Mesela kitaplardan birisinde pandalar vardı. Pandaların ne ile beslendiğini öğrendi. Bilgi açısından demek ki etkili dedim.” (Aslı)

“Soru cevap olarak gittiğimiz için kitap hakkında bilgi sahibi oluyor. Öncekinde okuyorduk ve kapatıyorduk kitabı. Şimdi kitabın içeriğinin ne olduğunu öğrenerek bitiriyoruz.” (Pelin)

Anne-çocuk etkileşimine katkıları. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde; etkileşimli kitap okumanın anne-çocuk etkileşimine katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu kapsamda elde edilen verilerin; çocuğa zaman ayırma, çocuğu tanıma, nitelikli zaman geçirme başlıkları altında toplandığı belirlenmiştir.

Çocuğa zaman ayırma. Etkileşimli kitap okuma süreci sayesinde çocuğuna zaman ayırdığını söyleyen annelerden birisi düşüncelerini “*Daha önce çocuğumla bu kadar ilgilenemiyordum. Benim üç tane çocuğum var. Zamanım olmuyordu. Daha önce hiç kitap okumamıştım. Bu sayede çocuğuma zaman ayırmış oldum.*” (Ayşe) ifadeleri ile dile getirmiştir.

Çocuğu tanıma. Anneler etkileşimli kitap okumanın çocuklarının kişisel özellikleri hakkında bilgi edinmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. “*Mesela kitaptaki karakterin evden gidince nasıl hissettiğini sordum. Aslında üzgün olması gerekiyordu ama korkar dedi. Bu durumda biraz korkak ürkek olduğunu çözmüş olduk.*” (İclal) ifadesi sözü edilen durumu örnekler niteliktedir.

Nitelikli zaman geçirme. Gerçekleştirilen görüşmelerde; anneler etkileşimli kitap okumanın çocukları ile nitelikli zaman geçirmelerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda annelerden birisi *“Açıkçası çok düzenli kaliteli zaman geçirmek açısından çok verimli olamayabiliyorum anne olarak. Ama böyle bir proje olunca, düzenli gitmesi açısından, kendimde bir sorumluluk hissettim. Bu sayede kızımın aramızda kaliteli bir bağ oluştuğunu hissediyorum.”* (Didem) şeklinde görüş bildirmiştir.

Anneler, etkileşimli kitap okumanın çocukları ile iyi ve eğlenceli vakit geçirmelerini sağladığını belirtmişlerdir. Annelerin buna yönelik ifadeleri görüşme notlarına şu şekilde yansımıştır:

“Kızım çok zevk aldı. Hem benim için hem kızım için çok eğlenceli geçti.”(Azra)

“Okula gitmediği için kızım için çok değişik bir zaman oldu. Çok eğlendi. Gayet eğlenceli ve güzel zaman geçirdik.” (Dilek).

Kitap okuma/dinleme sürecine katkısı. Deney grubunda yer alan anneler ile yapılan görüşmeler; etkileşimli okumanın kitap okuma/dinleme sürecine katkısının iki kategoriden oluştuğunu göstermektedir. Bunlar; kitap sevgisi kazanma ve kitap okuma/dinleme alışkanlığı olarak isimlendirilmiştir.

Kitap sevgisi kazanma. Yapılan görüşmelerde anneler etkileşimli kitap okumanın çocuklara kitap sevgisi aşıladığını ifade etmişlerdir. Annelerden birisi *“Kitap okumayı çok sevdi.”* (Deniz) şeklinde görüş belirtirken bir diğer anne *“Aslında bu süreç benim eksiklerimi kapattı. Daha önce kitap okurken sıkılıyordu. Meğer ben okumayı bilmiyordum. Onu da dâhil ettiğimde kitapları, dinlemeyi çok sevdi.”* (Zeynep).

Kitap okuma/dinleme alışkanlığı. Anneler etkileşimli kitap okumanın kendilerine kitap okuma alışkanlığı, çocuklarına ise dinleme alışkanlığı kazandırdığını dile getirmişlerdir. Çocuğuna kitap okuma alışkanlığı geliştirdiğini söyleyen anneler bu durumu *“Kitap okuma alışkanlığımız başlamış oldu. Zaten vardı ancak her akşam düzenli değildi. Bu sayede düzene girdi.”* (Ayla), *“Bu süreçle birlikte kırtasiyeden yeni kitaplar aldım ve çocuğuma kitap okumaya başladım.”* (Çiçek) şeklinde ifade etmişlerdir. Bununla birlikte annelerin etkileşimli kitap okumanın çocuklara dinleme alışkanlığı kazandırdığına yönelik ifadeleri görüşme notlarına şu şekilde yansımıştır:

“Kitap dinleme alışkanlığı kazandı. Meraklı bir şekilde dinledi.”(Beren).

“İlk başlarda çok sıkılıyordu. Aktif bir şekilde dinlemiyordu. Bu şekilde okuyunca kendi ilgisini çekmeye başladı. Kendisi merak etmeye başladı.”(Öykü).

Tartışma

Bu çalışmada, anneler tarafından gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin, okul öncesi eğitim almayan çocukların duyguları anlama becerisine etkileri incelenerek Türkiye örneğinde sınırlı sayıda araştırmanın bulunduğu alan yazına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, deney grubunda yer alan çocukların duyguları anlama becerisi son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Deney ve kontrol gruplarının duyguları anlama becerisi son test puan ortalamaları arasında ise deney grubu lehine anlamlı derecede farklılaşma tespit edilmiştir. Buna göre, ev merkezli etkileşimli kitap okuma etkinlikleri okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 48-60 aylık çocukların duygu anlama becerilerini anlamlı düzeyde arttırmıştır. Elde edilen bu bulgu, alan yazındaki farklı çalışmalardan çıkan sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Buna göre, Doan ve Wang (2010), Çin ve Avrupa kökenli Amerikalı annelerin çocuklarına evde kitap okuduğu çalışmada, kültürden bağımsız olarak annelerin duygulara ilişkin konuşmalarının çocukların duygu durum bilgilerini yordadığını belirlemiştir. Benzer şekilde, Bierman ve diğerleri (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçları, etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin de bulunduğu bir programın dört yaş grubu çocuklara uygulanması neticesinde, çocukların duyguları anlama becerilerinin anlamlı ölçüde farklılaştığını ortaya koymuştur.

Çalışma sürecinde uygulanan etkileşimli kitap okuma etkinliklerinde duygu temalı 12 resimli çocuk kitabı kullanılmıştır. Kitapların seçim aşamasında, duygu ifadelerinin kitabın metin ve resimlemelerinde yoğun ve doğru olarak yer almasına özen gösterilmiştir. Sosyal-duygusal içerikli kitaplar, karakterin deneyimleri ile çocuğun duygusal olarak bağlantı kurmasını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte, sosyal-duygusal temalara sahip kitaplar ile gerçekleştirilen etkileşimli okuma etkinlikleri ile çocukların duygulara ilişkin kelime dağarcıkları geliştirilebilmektedir (Doyle ve Bramwell, 2006). Çocukların duygu kelime dağarcıklarının zenginleşmesi aynı zamanda sosyal-duygusal beceri gelişimlerini de olumlu yönde etkilemektedir (Denham ve diğ., 2003). Bu bağlamda, deney grubundaki çocukların duyguları anlama becerileri

puanlarındaki anlamlı farklılaşma ile kontrol grubundaki çocukların duyguları anlama beceri puanlarında görülen artış üzerinde çalışma kapsamında kullanılan kitapların etkili olduğu söylenebilir. Nitekim, alanyazında bu bulgu ile benzer doğrultuda sonuçların olduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Grazzani Gavazzi ve Ornaghi (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, deney ve kontrol gruplarına yoğun duygu ifadeleri içeren kitaplar okunmuş ve ardından deney grubu ile duygu sözcüklerine ilişkin dil oyunları oynanmıştır. Çalışma sonucunda, deney grubundaki çocukların duyguları anlama konusunda kontrol grubuna nazaran daha iyi performans gösterdiği belirlenirken kontrol grubunun duyguları anlama puanlarında da artış gözlenmiştir. Diğer taraftan, çalışmanın nitel bulguları incelendiğinde çocukların duygu ifadelerini doğru olarak kullanabildiği ve ayırt edebildiği anlaşılmaktadır. Duygusal yönden zengin metin içeren kitaplar, çocuklara duyguların kaynakları konusunda yeni bakış açıları sunarken bu duyguları tanımlamak için yeni kelimeler de tanıtmaktadır (Goetsch, 2016). Araştırma kapsamında çocukların farklı duygu ifadelerini doğru olarak ayırt edebildiği bulgusunun, etkinlik sürecinde duygu temalı kitaplar kullanılmasının bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen nitel bulgular, çocukların duyguları anlama becerilerine yönelik gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin, çocukların dil becerilerini de olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Alanyazında sıklıkla rastlanan araştırmalar, kitapların temalarından bağımsız olarak gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin çocukların dil becerilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Yıldız Bıçakçı, Er ve Aral, 2018; Işıkoğlu Erdoğan, Şimşek ve Canbeldek, 2017; Tetik ve Işıkoğlu Erdoğan, 2017). Bu araştırmada, amaçlardan biri olmamakla birlikte, çocukların dil becerilerinde görülen olumlu değişimler, uygulanan kitap okuma stratejisinin bir kazanımı olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma sürecinde etkileşimli kitap okuma uygulamaları ev ortamında ve anneler tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel bulguları, bu durumun anne ve çocuk arasındaki etkileşimin artması ile sonuçlandığını göstermektedir. Anneler, çocuklarına zaman ayırdıklarını ve kitap okuma etkinliği süresince nitelikli zaman geçirme şansı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde, ev ortamında gerçekleştirilen kitap okuma uygulamaları neticesinde paralel sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Işıkoğlu Erdoğan ve diğ., 2017; Kotaman, 2008). Blake ve Maiese (2008) kitap okumanın ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal bağları güçlendirebileceğini öne sürmektedir. Mevcut araştırma kapsamında duygulara yönelik kitapların

okunması ve duygulara ilişkin konuşmalar gerçekleştirilmesinin anne-çocuk arasındaki duygusal bağın güçlendirmesini daha fazla desteklediği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları, annelerin çocukları ile gerçekleştirdikleri etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin çocukların duyguları anlama becerilerini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Bunun yanı sıra, çocukların ifade becerilerinin geliştiği, kitap sevgisi, kitap dinleme alışkanlığı edindikleri ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin güçlendiği elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Araştırmanın okul öncesi eğitim almayan çocuklar ile gerçekleştirildiği göz önünde bulundurulduğunda elde edilen bulguların öneminin arttığı düşünülmektedir. Zira formal eğitim alma fırsatı elde edememiş çocukların, etkileşimli kitap okuma stratejisi ile bu kazanımlara ulaşabileceği bulgusunun değerli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, çocukların gelişim alanları ile birlikte ebeveyn-çocuk ilişkisini destekleyen etkileşimli kitap okuma uygulamalarının yaygınlaştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bunu sağlamak üzere; ebeveynlere bilgilendirici eğitimler verilmesi, etkileşimli kitap okuma uygulamalarını anlatan örnek videoların hazırlanması bu amaç doğrultusunda faydalı olabilecek önerilerdir. Ancak bu aşamada, mevcut çalışmanın yalnızca gönüllü anneler aracılığıyla yürütüldüğünün vurgulanması önemlidir. Dolayısıyla, etkileşimli kitap okuma uygulamalarını yaygınlaştırmak üzere atılacak adımlarda, her ebeveynin okuma etkinliklerine eşit derecede önem vermeyebileceği ve aynı hassasiyetle yaklaşmayabileceği dikkate alınmalıdır. Bu duruma yönelik olarak ebeveynleri kitap okuma etkinliklerine teşvik etmek amacıyla neler yapılabileceğinin araştırılması gelecek çalışmalar için bir öneri olarak sunulabilir.

ETİK BEYAN: “*Ev Merkezli Etkileşimli Kitap Okumanın 48-60 Aylık Çocukların Duyguları Anlama Becerisine Etkisinin Değerlendirilmesi*” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayın Kurulunun” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun Sorumlu Yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim.

Kaynakça

- Acar Şengül, E. (2019). *Erken dil müdahalesinde etkileşimli kitap okuma uygulamasının gelişimsel dil gecikmesi görülen çocuklar üzerindeki etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akoğlu, G., Ergül, C., & Duman, Y. (2014). Etkileşimli kitap okuma: Korunmaya muhtaç çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerine etkileri. *İlköğretim Online*, 13(2), 622-639.
- Barclay, K. (2014). Preschool: Conducting interactive reading experiences. *Young Children*, 69(5), 78-83.
- Bierman, K. L., Domitrovich, C. E., Nix, R. L., Gest, S. D., Welsh, J. A., Greenberg, M. T., Blair, C., Nelson, K. E., & Gill, S. (2008). Promoting academic and social-emotional school readiness: The Head Start REDI program. *Child Development*, 79(6), 1802-1817.
- Blake, J., & Maiese, N. (2008). No fairytale...The benefits of the bedtime story. *The Psychologist*, 21(5), 386-388.
- Brown, J. R., & Dunn, J. (1991). 'You can cry, mum': The social and developmental implications of talk about internal states. *British Journal of Developmental Psychology*, 9(2), 237-256.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz* (2 bs.). A. Aypay (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi* (2. bs.). Y. Dede & S. B. Demir (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Denham, S. A. (1986). Social cognition, social behavior, and emotion in preschoolers: Contextual validation. *Child Development*, 57, 194201.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S., & Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence?. *Child Development*, 74(1), 238-256.
- Doan, S. N., & Wang, Q. (2010). Maternal discussions of mental states and behaviors: Relations to emotion situation knowledge in European American and immigrant Chinese children. *Child Development*, 81(5), 1490-1503.
- Doyle, B. G., & Bramwell, W. (2006). Promoting emergent literacy and social-emotional learning through dialogic reading. *The Reading Teacher*, 59(6), 554-564.
- Dunn, J., Bretherton, I., & Munn, P. (1987). Conversations about feeling states between mothers and their young children. *Developmental Psychology*, 23, 132-139.
- Efe, M., & Temel, Z. F. (2018). Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına Etkileşimli Kitap Okuma Programı'nın yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 257-283.

- Ergül, C., Akoğlu, G., Karaman, G., & Sarıca, A. D. (2017). Anasınıfında uygulanan etkileşimli kitap okuma programının sonraki okuma becerilerine etkisi: İzleme çalışması. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 10(2), 191-219.
- Ergül, C., Sarıca, A. D., & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli kitap okuma: Dil ve erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17(02), 193-206.
- Garner, P. W., Jones, D. C., Gaddy, G., & Rennie, K. M. (1997). Low income mothers' conversations about emotions and their children's emotional competence. *Social Development*, 6(1), 37-52.
- Goetsch, M. (2016). *Using book readings to talk about emotions in the Head Start classroom: Building emotional competence*. Unpublished master's thesis, Michigan State University, Michigan.
- Grazzani Gavazzi, I., & Ornaghi, V. (2011). Emotional state talk and emotion understanding: A training study with preschool children. *Journal of Child Language*, 38(5), 1124-1139.
- Harris, P. L. (1989). *Children and emotion*. Oxford, U.K.: Basil Blackwell.
- Harris, P.L. (2000). Understanding emotion. In M. Lewis & J.L. Haviland-Jones (Eds.), *Handbook of emotions* (2nd ed.) (pp. 281–292). New York: Guilford Press.
- Işıkoğlu Erdoğan, N. I., Şimşek, Z. C., & Canbeldek, M. (2017). Ev merkezli diyaloga dayalı okumanın 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimine olan etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 789-809.
- Justice, L. M., & Pence, K. L. (2005). *Scaffolding with storybooks: A guide for enhancing young children's language and literacy achievement*. Newark, DE: International Reading Association.
- Kim, D., & Hall, J. K. (2002). The role of an interactive book reading program in the development of second language pragmatic competence. *The Modern Language Journal*, 86(3), 332-348.
- Kotaman, H. (2008) Impacts of dialogical storybook reading on young children's reading attitudes and vocabulary development. *Reading Improvement*, 45(2), 55–61.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2015). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. bs.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme Yöntemleri* (3. bs.) M. Bütün & S. B. Demir (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.

- Şimşek, Z. C., & Işıkoğlu Erdoğan, N. I. (2017). Diyaloga dayalı okumanın 48-66 ay grubu çocuklarının ifade edici dil becerilerine olan etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 12(34), 381-394.
- Tetik, G., & Işıkoğlu Erdoğan, N. (2017). Diyaloga dayalı okumanın 48-60 aylık çocukların dil gelişimine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(2), 1-16.
- Wasik, B. A., & Bond, M. A. (2001). Beyond the pages of a book: interactive book reading and language development in preschool classrooms. *Journal of Educational Psychology*, 93(2), 243-250.
- Vajcner, T. (2015). Dialogic Reading Using Social-Emotional Themed Storybooks: Impact on Preschoolers' Emergent Literacy and Emotion Knowledge. Unpublished doctoral dissertation, The Ohio State University, Ohio.
- Yıldız Bıçakçı, M., Er, S., & Aral, N. (2018). Etkileşimli öykü kitabı okuma sürecinin çocukların dil gelişimi üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 201-208.
- Yılmaz, E. (2012). *60-72 aylık çocukların duyguları anlama becerilerinin sosyal problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yumuş, M. (2018). *Paylaşımlı kitap okuma müdahale programının ebeveynlerin deneyimlerine bebeklerin dil gelişimine ve erken okuryazarlık becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Extended Abstract

The aim of the study is to investigate the effect of home-based interactive book-reading on 48-60 months old children's understanding of emotions and to determine the views of mothers regarding interactive book-reading process. In the study, embedded mixed research design was used to improve the application of traditional quantitative and qualitative design. The study group consisted of 49 children who do not attend preschool education and their mothers. The children and mothers participated in the study, 26 in the experimental group and 23 in the control group. The identification of children and mothers in the study group was carried out in four stages. In the first stage, neighborhoods with low socioeconomic status were identified in the central districts of Adana. In the second stage, children living in neighborhoods that are easily accessible by the researcher and not attending preschool were identified. In the third stage, the mothers of these children were meeting, the research process was explained and the mothers who were volunteer to participate in the study were identified. In the fourth stage, experimental and control

groups were formed by random method among the mothers who were volunteered to participate in the study. In this direction, the mothers in the experimental group were taught the importance of interactive book-reading and how to apply. In addition to this, a interactive book-reading video prepared by the researchers was shown and a sample application was carried out. Mothers in the experimental group were asked to read 12 picture books, two books per week for six weeks, to their children by interactive book-reading method. The mothers in the control group were not informed about interactive book-reading, and a total of 12 picture books used in the experimental group were asked to read to their children using traditional reading method. In the selection of the picture books used in the study, books that published by publishers with large sales and distribution networks in Turkey were examined by researchers. 15 books focusing on four basic emotions (happiness, sadness, anger and fear) for preschoolers were identified and presented to the opinion of three experts working in the field of preschool education and children's literature. According to expert opinions, 12 books which were determined to exemplify these four basic emotions were used in the research. The data of the study were collected with the Denham Affect Knowledge Test which was used to assesment the emotion understanding of the children and semi-structured interview form was used to determine the views of mothers in the experimental group about the interactive book-reading process. In the analysis of quantitative data of research, the independent samples t-test was used to test the equivalence between pre-test scores of the experimental and control group. As a result of the analysis, it was found that there was no significant difference between the emotion understanding scores of the experimental and control groups. Paired samples t-test was used for the analysis of the change in the emotion understanding scores of the experimental and control group during pre and post tests. The relation between the emotion understanding post-test scores of the experimental and control group was determined by using independent samples t-test. The qualitative data obtained from the mothers in the experimental group were analyzed with descriptive analysis. According to the result, it was determined that the pre-test mean scores of the children's emotion understanding in the experimental group related to significantly higher than the post-test mean scores. It was also found out that there was a significant difference between the post-test mean scores of the experimental and control group children's emotion understanding in favour of the experimental group. These results show that home-based interactive book-reading method significantly improves emotion understanding of 48-60 months old children who do not attend preschool

education. The qualitative findings obtained within the scope of the research support the quantitative findings. Accordingly, the mothers in the experimental group expressed that interactive book-reading was positively reflected on children's emotion understanding and expressing. In this regard, one of the mothers in the experimental group expressed his thoughts as follows: *“He didn't know the emotions. He was saying s/he was happy when he saw a laughing person, but when he saw someone who was sad, he was saying ‘crying’. He didn't know which feeling s/he has. Now he has.”*. In addition to this, the mothers in the experimental group stated that interactive book-reading developed the children's vocabulary and the child gained love of book at the end of this process. The mothers also stated that interactive book-reading increased the parent-child interaction. In this direction they expressed that they spent more and quality time for their children, and increased emotional closeness between them.